

štvo riječi iz različitih struka, pa se nitko ne buni da su to prestručni tekstovi: ni za pravne ni za medicinske savjete, ni za pisanje o automobilima, telefoniji ili računalima – a još se i mirno umeću engleski nazivi, uskostručni i za engleski jezik... I u podnapisima na televizijskim programima može se vidjeti mnoštvo visokostručnih riječi – sjetimo se samo liječničkih serija.

I što zapravo hoću reći?

Ono što u pisanju hrvatskoga jezika i u pisanju o hrvatskom jeziku treba – to treba biti. To se treba moći pisati. Od takvih posebnih slova i znakova pa do duge crte (koju prečesto neznalice zamjenjuju kratkom crticom!) i znaka @ u adresama računalne pošte.

Potrebno nam je ponekad i još ponešto – npr., dobre oznake za naglaske, slovo *ð* (*pð*, *tð*, *kð* itd., za razliku od *pe*, *te*, *ka* itd.), pa posebna slova za dijalekatne zapise itd.

Osnovnih podataka o raznim posebnim slovima i znakovima treba biti i u većim hrvatskim pravopisima.

I kad autor prebrodi sve teškoće i kad bude tiskano kako želi, to mnogi čitatelji ne znaju pročitati ili ne razumiju. I zato hrvatska škola mora hrvatskomu učeniku dati i znanje o posebnim hrvatskim slovima i svijest o njihovoj važnosti, a mora potaknuti i odgovarajuće poštovanje prema raznim slovima i znakovima uopće. Ako prosječno obrazovan čovjek zna za cijelo mnoštvo grčkih slova (iz matematike, fizike, kemije...), ako zna za vrijednost glagoljice (zar ne bi bilo lijepo da znamo i više?), ako zna za ćirilicu (i za hrvatsku i za druge), ako zna za razna posebna slova i znakove što iz raznih struka što iz raznih jezika (mnoga inojezična slova podosta ljudi vidi u slovnim tablicama u računalnim pisaćim programima), ako zna za znakove \$, £, € za dolar, funtu i euro – pa red je da eto zna za hrvatska

slova i slova potrebna hrvatskomu jeziku. Za to zaista nije potreban nikakav naročit učni napor. Dakle: znajmo i druga hrvatska slova, znajmo i za druga hrvatska i ina potrebna slova.

Jezična kultura to očekuje od onoga komu je stalo do nje.

Alemko Gluhak

KAKO SE ZOVE SLOVO w

V eć sam podosta puta primijetio da mnogi ljudi ne znaju kako se zove slovo *w*. Za slova *q*, *x* i *y* ljudi znaju da se zovu *kve* (vele i *ku*), *iks* i *ipsilon*. Za slovo *w* čuje se da je *dvostruko ve*, ali ima i ljudi koji ga zovu *dāblju* ili *dābljû* (i *dābljû*), po engleskom nazivu za njega, iako ti isti ljudi možda i ne pripadaju onoj skupini koja takoreći sva slova naziva engleskim nazivima, kao što se to uporno čini u reklamama na televiziji i radiju. Tako od *Hrvatskoga telekoma* – što je golemo hrvatsko poduzeće koje si ne zna napisati svoje ime po pravilima hrvatskoga pravopisa (pa se piše kao *Hrvatski Telekom*, kao da je to tek nekakva podružnica poduzeća koje bi se zvalo *Telekom*) – u reklamama čujemo da se kratica *ISDN* “treba” čitati kao *ajsdien*.

Kad neznalci i neznalice dolaze do izražaja, teško ih je ispravljati, jer oni dobronamjerne savjete ne žele vidjeti ni čuti.

Ali što s intelektualcima? Kamo je nestalo znanje ljudi koji su u petom, šestom, sedmom... desetljeću svojega života?

Nedavno se na jednom znanstvenom skupu, jeseni 2000., moglo čuti upravo anegdотно kako se to slovo *w* naziva *da-bljuom*. Izrekla su taj naziv dvojica ite-

kako pismenih znanstvenika, i bit će da su to bile omaške. Ali od omašaka i grješaka “nastaju” neka nova pravila i “pravila”...

Događaj prvi, *jači*. Govorilo se o tome kako na zemljopisnoj karti treba napisati hebrejsko ime grada Jeruzalema: da li *Yeruśalayim* ili *Yerushalayim*. Nije se govorilo o mogućnosti da li pisati *y* ili *j*, nego o pisanju *š* ili *sh*. I jedan je znanstvenik upozorio na to da je hebrejsko pismo takvo pismo da se slova takoreći samo prepisuju (transliteriraju, preslovljaju) u hrvatski, i da nema razloga da na našim zemljovidima piše *š*, jer je to u hebrejskom slovo koje se zove *šin*, a »piše se kao naše dablju«. Eto omaške...

Događaj drugi, *slabiji*, gotovo neprijetljiv. Drugi pak je znanstvenik kraticu *WTO* pročitao kao *dābljû-tê-ô*: dakle naziv prvoga slova na englesku, nazivi drugoga i trećega hrvatski, a ne na englesku *dablju-ti-ou*. (Usput se spomenulo za to *WTO* i moguće i postojeće pisanje *SZO*, za *Svjetska zdravstvena organizacija*.) Eto omaške...

Činjenica je da se u onim hrvatskim jezičnim i drugim priručnicima u kojima se govori o nazivima slova – to slovo zove *dvostruko ve*, dakle *dvòstrukō vē*.

Engleski naziv *double u* (dakle ‘dvostruko u’) podsjeća na nekadašnje pisanje glasova */w/, /v/, /u/* i još nekih slovom *u* (i dvoslovom *uu*, iz kojega se razvio oblik *w*, itd.).

Ponekad praktičnost traži skraćivanje. Mnogi će englesku kraticu za Svjetsku trgovačku organizaciju *WTO* pročitati jednostavno *vê-tê-ô* ili *veteô* i englesku kraticu za Svjetsku zdravstvenu organizaciju *WHO* kao *vê-hâ-ô* ili *vehaô*, jer ionako iz konteksta znamo o čemu se radi. Također, slova *www* u mrežnim adresama (npr. *www.hazu.hr*) ljudi vjerojatno najčešće pročitaju kao *vê-vê-vê* ili *vevevê*.

Za neka slova postoje razgovorni drugačiji nazivi: za *j* uz *jê* imamo *jôd*, *jôt*, vjerojatno jako rijetko *jôta*, osim u frazemu: *ni za jotu*; za *q* uz *kvê* imamo *kû*. Da podsjetim usput da neki od naziva slova podsjećaju na predstanje slovoga pisma, na slogovno stanje; *c*, *k*, *q* čuvaju u svojim imenima *cê*, *kâ*, *kû* upravo trag označavanja takvih slogova *ke*, *ka*, *ku*; samoglasnik prije u *ëm*, *ën*, *ër*, *ël* ukazuje na slogove drugačije od onih sa samoglasnikom poslije, itd.

Mi poznajemo i slova koja imaju duge nazive – sjetimo se dvosložnih i trosložnih naziva za grčka slova, koji su nam zapravo svima poznati iz škole, te manje poznatih naziva za glagoljička i ćirilička slova (*az*, *buki*, *vjedje*, *glagoli*, *dobro*, *jest...*, pa npr. *ižica*), hebrejska (npr. *alef* u matematici)... Poznajemo višočlane nazive – upravo kao *dvostruko ve*, npr. *a s genitivnim znakom* (što bi neki nazvali *a s kapicom*), pa *r s kvačicom* itd.; u užim jezikoslovnim temama takvih naziva ima podosta. Ali ti uopće dulji nazivi relativno su rijetki u općem jeziku.

No s obzirom na kakvu takvu čestocu upotrebe slova *w*, mogli bismo glatko nazvati ga i kraće, npr. ne samo *dvôjnô vē* – nego i *dvôve* (*dvòvê*). Tu je *ve* riječ, upravo imenica, i jednostavno se upotrijebi ista tvorba kao npr. u riječima koje sadrže sastavnicu *dvo-* (i kao što se vidi po malenu izboru, i one su tvorbene plodne): *dvosjed*, *dvokolica*, *dvokrilac*, *dvodiha-lica*, *dvogodišnjak*, *dvopek*, *dvopreg*, *dvored* (pa *dvoredac*, *dvoredni*), *dvoskok* (pa *dvoskočni*) – a usporedi još npr. i *dvoslovan/dvoslovni*, *dvosložan/dvosložni*, *dvočlan(i)*, *dvostran(i)*, *dvopadežan/dvopadežni*, *dvostranački*, *dvosjekao/dvosjekli*, *dvosmislen(i)* (pa *dvosmislenost*), *dvosoban/dvosobni*, *dvotarifan/dvotarifni*, *dvo- taktan/dvotaktni*, *dvosupnice*, *dvokratan/*

dvokratni (pa *dvokratnost*, *dvokratnik* itd.), *dvostruk*, *dvostručiti* (pa imamo da-lje *udvostručiti*), *dvoumiti (se)* (pa *dvo-umica*), *dvonoške*... – takvih riječi imamo mnogo i mnogo ih je još mogućih.

Dakle, ništa nas ne sprječava da slovo w zovemo *dvôjnô vē* ili i kraće *dvôve/dvôvê*.

Alemko Gluhak

ZAR LIK *SIRONICH* I *GASPAROVICH*?

Godine 1960. Hrvatsko sveučilište u Zagrebu izdalo mi je doktorsku diplomu na hrvatskom i latinskom jeziku. Poznato mi je, da je diplomu pre-veo na latinski akademik Veljko Gortan, profesor na spomenutom Sveučilištu.

Na latinskoj diplomi moje ime i prezime glasi *Paulus Galić*, a imena profesora, što se u diplomi navode, imaju ove oblike: *Mirko Deanović*, *Ioannes Frangeš*, *Iosephus Jernej*, *Zlatko Pregrad*, *Marijan Horvat*.

Što se tiče prijevoda vlastitih imena na latinski, zaključak je sljedeći: prezimena su zadržala izvornu grafiju prema današnjem hrvatskom pravopisu, a osobna su imena latinizirana, ako se radi o biblijskim ili kršćanskim imenima, dok su hrvatska narodna imena zadržala svoj oblik, jer ih nije moguće latinizirati.

Takav je postupak u skladu s hrvatskom tradicijom, a tako je uvijek postupala Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Preda mnom je rječnik: *Iosephus Marevich*, *Lexicon Croatico-Latinum encyclopaedicum*, Školska knjiga, Zagreb, 1997.

Ovo moje razmišljanje kasni u odnosu na godinu, kada je izdan taj rječnik, ali mislim da ovi redci mogu biti i danas ak-

tualni i povod za daljnja razmišljanja ili drukčija rješenja.

Razmišljam o vlastitim imenima autora, recenzenata, urednika itd. spomenutog rječnika, koja imaju ove oblike: *Iosephus Marevich*, *Milivoj Sironich*, *Silvius Galich*, *Darkus Novakovich*, *Paulus Knezovich*, *Marius Barissich*, *Margarita Gasparovich*, *Maria Sussacz*, *Milanus Tomich*...

Uočljivo je, da se naš prevoditelj (Jozo Marević) udaljio od načela, kojih se u svom prijevodu držao Veljko Gortan, ali i Sveučilište, koje je taj prijevod službeno i prihvatilo.

Jozo Marević postupio je na sljedeći način: preveo je na latinski biblijska i kršćanska osobna imena (*Iosephus*, *Paulus*, *Maria*), a to je bio ispravan postupak.

U pogledu hrvatskih narodnih imena on krivo postupa, kada ih pokušava prevesti na latinski: *Dubravko* – *Silvius*, *Darko* – *Darkus* itd. Ta su imena trebala sačuvati svoj izvorni lik.

Što se prezimena tiče, ona nisu latinizirana, nego je izmijenjen hrvatski pravopis, točnije, upotrijebljen je današnji talijanski pravopis (*Sironich*, *Tomich* itd.). Ako bismo čak i htjeli prihvatiti takvu transkripciju, ona često ne zadovoljava (*Gasparovich* za *Gašparović*, *Sussacz* za *Sušac* ?).

Smatram, da je jedini ispravan način kod prevođenja vlastitih imena na latinski onaj Gortanov, a to znači prevoditi samo biblijska ili kršćanska osobna imena, a prezimena navoditi u izvorniku, tj. u današnjem hrvatskom pravopisu, to znači u službenom, zakonskom liku. To nije samo pitanje prevođenja, to je i jezično i pravopisno i pravno pitanje.

Oblici *Silvius*, *Darkus*, *Sironich* i *Sussacz* nisu prihvatljivi.

Pavao Galić